

Секція 13. Міжкультурна комунікація

Перцева В.А.,

кандидатка філологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри українознавства

Харківського національного університету внутрішніх справ

Комунікація у сфері науки: природа й особливості організації

Під час спілкування важливу роль відіграє різниця в колективних нормах поведінки, мовних стереотипах, а також відмінності на рівні інтерпретації отриманої інформації. Поняття «комунікація» у своїй пресуппозиції обов'язково містить оцінку особи співрозмовника на підставі його комунікативної поведінки, коли той, хто говорить демонструє свою приналежність/чужість певному суспільству або національно-культурному типу.

Комунікація у сфері науки може здійснюватися тільки через професійні співтовариства. У цьому сенсі вона є водночас різновидом так званої «монокультурної» «корпоративної» комунікації, коли, з одного боку, існують серйозні відмінності в пізнавальній базі комунікантів, з іншого – маніфестацією приналежності до одного професійного співтовариства, наявністю безлічі схожих ознак у колективному когнітивному просторі. Це припускає не лише певну передбачуваність інформації, яка транслюється, але й значний вплив традицій, правил, що склалися в науковому середовищі. Наприклад, принципова відмінність у мові різних галузей науки: тексти одних наукових напрямів характеризуються посиленою увагою авторів до використання термінів, орієнтацією на «зразки» і першоджерела (правові, економічні науки), інші – індивідуальністю, образністю (історія, лінгвістика, літературознавство). Названі вище ознаки наукових текстів – це результат використання мови на підставі певних «комунікативних правил», що діють у науковому співтоваристві.

Отже, конвенціональні стратегії учасників наукової комунікації реалізуються за допомогою усіх засобів, які має у своєму розпорядженні науковий стиль на усіх мовних рівнях. Це припускає підпорядкування нормам

функціонального стилю, який використовується, правилам конкретної ситуації спілкування, а також узгодження з соціально-мовними й психологічними характеристиками особи науковця.

Використання тексту під час наукової комунікації вносить до числа актуальних проблему визначення принципів інтерпретації його змістовної структури, яка обумовлена корпоративним підходом як із боку того, хто цей науковий текст створює, так і з боку того, хто його сприймає та інтерпретує. Природа наукового тексту знаходиться на межі мовного й позамовного змісту, тому наукову комунікацію неможливо розглядати у відриві від її екстралінгвістичної основи. Для цього потрібні знання наукових фактів, принципи їх узагальнення й класифікації, що формують наукові поняття певної галузі, а також правила наукової творчості. Врахування закономірностей пізнавальної діяльності науковця дозволяє зрозуміти, як вони формують змістовну структуру наукового тексту й впливають на наукову комунікацію. Пізнавальна діяльність науковця яскраво проявляється під час застосування наукових понять для їх подальшого вдосконалення. Це, у свою чергу, приводить в дію механізм текстотворення наукової мови.

Отже, наукова комунікація характеризується особливою організацією, під час якої відбувається зміна як об'єкта, так і суб'єкта пізнання. До того ж важливим слід визнати і вплив специфічної комунікативної ситуації, принципи стосунків співрозмовників якої у результаті взаємодії повинні підняти знання на новий рівень. У контексті наукової комунікації учасник презентується як реальний узагальнений суб'єкт знання, оскільки вияв «авторства» у науковому тексті визначається через вимогу бути об'єктивним у викладі «свого» і «чужого» знання.

Наукове знання необхідно розглядати в динамічному аспекті, оскільки воно є специфічним продуктом людської діяльності. Розвиток і подальше вдосконалення наукової комунікації обов'язково залежить від спадковості наукових знань, яка проявляється у використанні апробованої наукової методології і методів дослідження.

Особливості наукового тексту давно й чітко виділені та описані в науковій літературі: це абстрактність, точність, об'єктивність, перевага інформативності, нейтральність. Мовна програма наукового стилю – раціональна, розсудлива. Також добре відомі й мовні властивості наукового стилю, які по різному проявляються на різних мовних рівнях. На лексичному – це використання термінів, абстрактної лексики, вживання багатозначних лексичних одиниць у достатньому для правильного розуміння семантичному оточенні, відсутність емоційно забарвленої лексики, використання дієслів недієвої семантики. На морфологічному рівні – це специфічна категоризація форм однини й множини як узагальнених. На синтаксичному – це використання повних конструкцій і відсутність еліптичних, присутність вставних конструкцій, збільшення питомої ваги складних речень із сполучниковим зв'язком, широке вживання неозначено особових, узагальнено особових і пасивних конструкцій тощо.

Наукова комунікація здійснюється через корпоративні інформаційні канали професійних товариств, насамперед спеціальні періодичні видання. У більшості випадків наукове спілкування обмежується не лише професійною тематикою, але й певною сферою професійних знань, професійної діяльності, яка презентується як проблема, тема, підтема, коло завдань, що виникають під час її розв'язання. Вибір мови-посередника для наукової комунікації відбувається різними способами. Це, по-перше, традиційна мова, насамперед англійська, або мова, найбільш тісно пов'язана з цією науковою сферою. Так, наприклад, абсолютно зрозуміло, що якщо йдеться про славістику як напрям наукових досліджень, то використання слов'янських мов як міжнародних сприймається досить буденно. По-друге, це мова країни або організації, що фінансує це періодичне видання. Таким чином, комунікація у сфері науки може здійснюватися різними мовами, тому однією з найважливіших її проблем є вибір однієї мови, наукової «lingua franca», яка би сприяла більш ефективному спілкуванню.

У ситуації, яка склалася сьогодні, цією мовою стала англійська мова, що істотно розширило її функції. Зараз усі видання, зокрема й українські,

супроводжуються англomовними анотаціями або резюме (summary), у багатьох країнах видаються реферативні журнали англійською мовою. Отже, однією з серйозних проблем, що стоїть перед ученими, які беруть участь у світовому процесі обміну науковою інформацією, є удосконалення спеціальних знань зі складання й читання інформаційних текстів, практика перекладу наукових видань на іншу мову.

Отже, наукова комунікація розуміється нами як певна цілісність, що впливає на науковий текст як результат такого типу спілкування, який незалежно від мови, якою він написаний, характеризується безліччю загальних мовних і мовленнєвих рис і тенденцій. Проте слід враховувати й певні відмінності в типах наукових текстів, пов'язані з професійною приналежністю, з реалізацією різних змістовних установок, пов'язаних із такими ознаками, як час існування професійного наукового товариства, специфіка професійної діяльності, престижність у суспільстві тощо.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с.
2. Дегтярьова К. В. Основи теорії мовної комунікації: навчально-методичний посібник. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. 70 с.
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.